

Elintarviketeollisuuden talouskatsaus

SYYSKUU 2024

**Teemana
SATONÄKYMÄT JA
RAAKA-AINEEN
MERKITYS
ELINTARVIKE-
TEOLLISUUDESSA**

Elintarvikealalla positiivista virettä

10.9.2024

Elintarvikealan näkymät vuosille 2024 ja 2025 ovat edellisvuosia valoisemmat. Alan liikevaihdon kehitys on ollut vakaata, tuotanto on kääntynyt nousuun ja osalla yrityksistä myös kustannustaakka on helpottanut.

- Kotimaisen elintarviketeollisuuden tuotanto kasvoi vuoden ensimmäisellä puoliskolla. Alan liikevaihdon kasvua jarrutti kuitenkin kuluttajakysynnän kohdistuminen edelleen edullisimpiin vaihtoehtoihin, kuten kaupan omiin merkkeihin ja tuontielintarvikkeisiin sekä ruoan hinnan kääntymisen maltilliseen laskuun.
- Elintarviketeollisuuden raaka-ainekustannukset laskevat hieman tänä vuonna. Toisaalta samaan aikaan joidenkin raaka-aineiden hinnat ovat ennätyskorkealla ja kustannusten erisuuntainen kehitys alatoimialojen välillä jatkuu.
- Ilmastonmuutos ja sään ääri-ilmiöt lisäävät raaka-aineiden jyrkkää hintavaihtelua. Kyky ennakoida raaka-ainekustannuksiin liittyviä riskejä korostuu.
- Suomessa satonäkymät ovat tällä hetkellä keskimääräiset. Elintarviketeollisuudelle tärkeässä sadon laadussa on kuitenkin vaihtelua alueittain.

Elintarviketeollisuudessa seesteisempi vaihe

Elintarviketeollisuuden liikevaihto kasvoi viisi prosenttia vuonna 2023. Ennakkotietojen perusteella tammi-kesäkuun alan liikevaihto on pysynyt samalla tasolla viime vuoden alkuun verrattuna.

Elintarviketeollisuuden tuotanto on laskenut syksystä 2021 lähtien, mutta kuluvan vuoden maaliskuussa myös tuotannon vuosimuutos kääntyi positiiviseksi. Tammi-kesäkuussa tuotanto kasvoi prosentin verrattuna viime vuoden vastaavaan aikaan.

Elintarvikeviennin määrä kasvoi vuoden ensimmäisellä vuosipuoliskolla jopa 16 prosenttia, kun samaan aikaan tuonti nousi kuusi prosenttia. Viennin ja tuonnin arvo olivat edellisen vuoden tasolla. Erityisesti viljan vienti on kasvanut tänä vuonna.

Tammi-kesäkuussa teollisuuden tuotantopanokset olivat noin kaksi prosenttia pienemmät kuin viime vuonna samaan aikaan. Yleisesti kustannukset laskevan hieman tänä vuonna. Nähtävissä on kuitenkin jo nyt kustannusten erisuuntaista kehittymistä elintarviketeollisuuden eri alatoimialoilla.

Tuotannon pieni kasvu yhdessä raaka-ainekustannusten laskun kanssa pitävät alan liikevaihdon kehityksen tänä vuonna vakaana.

Elintarviketeollisuuden investoinneissa ei ole vielä havaittavissa kasvukäännettä. Elinkeinoelämän keskusliiton EK:n kesäkuisen investointitiedustelun mukaan elintarviketeollisuuden kiinteät investoinnit vähentyvät tänä vuonna lähes kahdeksan prosenttia 609 miljoonaan euroon. Valtaosa investoinneista on korjausinvestointeja. Investointeja jarruttaa ETL:n jäsenkyselyn mukaan poliittisen riskin kasvu hallituksen veropäätösten takia.

Kuluttajat määrittävät ruokaketjun kysynnän

Ruoan hinnan nousu ja yhdessä muiden kulujen kasvun kanssa ovat vahvistaneet kuluttajien hintavetoisuutta viime vuosina merkittävästi. Ruokaostoksilla perinteisten ja tuttujen tuotemerkkien tilalle on valittu edullisimpia tuotteita, kuten kaupan omia merkkejä ja etenkin tuontituotteita.

Korkojen lasku tuo ensi vuonna helpotusta kotitalouksien taloustilanteeseen, mutta nähtäväksi jää ulottuuko muutos ruokaostoksille. Pellervon taloustutkimus PTT on ennus-

tanut elintarvikkeiden ja alkoholittomien juomien hintojen laskevan tänä ja ensi vuonna kaksi prosenttia. Myös yleisen inflaation odotetaan olevan tänä ja ensi vuonna noin kaksi prosenttia.

Suomessa toimivien päivittäistavara-kauppojen strategia on nojautunut viime vuosina vahvasti private label -tuotteiden esille nostoon niin kampanjoissa kuin hyllytyksessä. Tämä tuskin muuttuu, vaikka yleisen hintatason odotetaan laskevan tulevina vuosina.

Raaka-ainekustannuksissa sekä tasapainoa että eriytymistä

Tilastokeskuksen mukaan tammi-kesäkuussa elintarviketeollisuuden tuottajahinnat eli hinta, jonka yritykset saavat valmiista tuotteistaan, laskivat prosentin. Ruoan hinta nousi vielä tammikuussa, mutta kääntyi sen jälkeen hentoon laskuun. Vuoden ensimmäisellä puoliskolla hintataso on ollut sama kuin viime vuonna vastaavaan aikaan.

Alkutuotannon tuotantokustannukset jatkoivat laskuaan ollen tammi-kesäkuussa viisi prosenttia pienemmät kuin vuoden 2023 vastaavalla jaksolla. Samaan aikaan alkutuotannon tuottajahinnat ovat laskeneet keskimäärin seitsemän prosenttia.

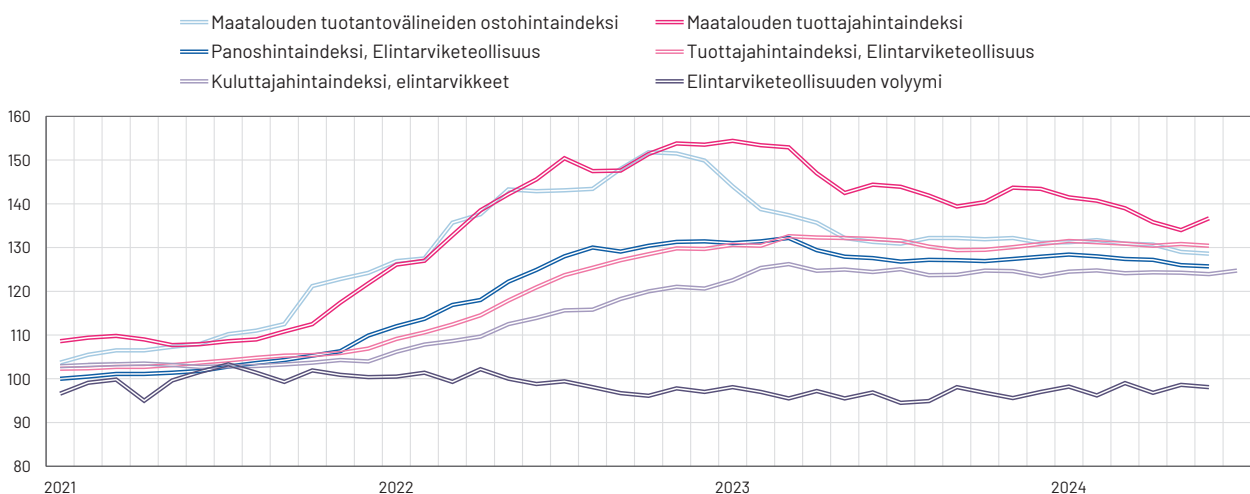
Vuonna 2021 alkanut kustannuskriisi nosti elintarviketeollisuuden kustannuksia kaikilla eri alatoimialoilla. Kustannusten nousu tasaantui loppuvuodesta 2022, mutta uusi kustannustaso on selvästi korkeampi kuin ennen kriisiä.

Elintarviketeollisuuden raaka-ainekustannukset laskevat hieman tänä vuonna. Samalla kustannusten erisuuntainen kehitys alatoimialojen välillä jatkuu.

Vaikka yleinen kustannustaso on laskenut tänä vuonna maltillisesti, on tiettyjen raaka-aineiden hintavaihtelu ollut suurta. Elintarviketeollisuuden eri alatoimialojen raaka-ainekustannuksissa onkin tällä hetkellä nähtävissä isoja eroja: osalla yrityksistä kustannukset ovat laskeneet, osa yrityksistä on puolestaan kohdannut ennätyskorkeita hintoja. Ilmastonmuutos ja sään ääri-ilmiöiden lisääntyminen tulee lisäämään markkinashokkeja entisestään.

Vuonna 2021 alkanut kustannuskriisi nosti elintarviketeollisuuden kustannuksia kaikilla eri alatoimialoilla. Kustannusten nousu tasaantui loppuvuodesta 2022, mutta uusi kustannustaso on selvästi korkeampi kuin ennen kriisiä.

Ruokaketjun indeksit

Tuotantokustannusten taso on tällä hetkellä noin neljänneksen korkeampi sekä alkutuotannossa että elintarviketeollisuudessa verrattuna vuoteen 2021.

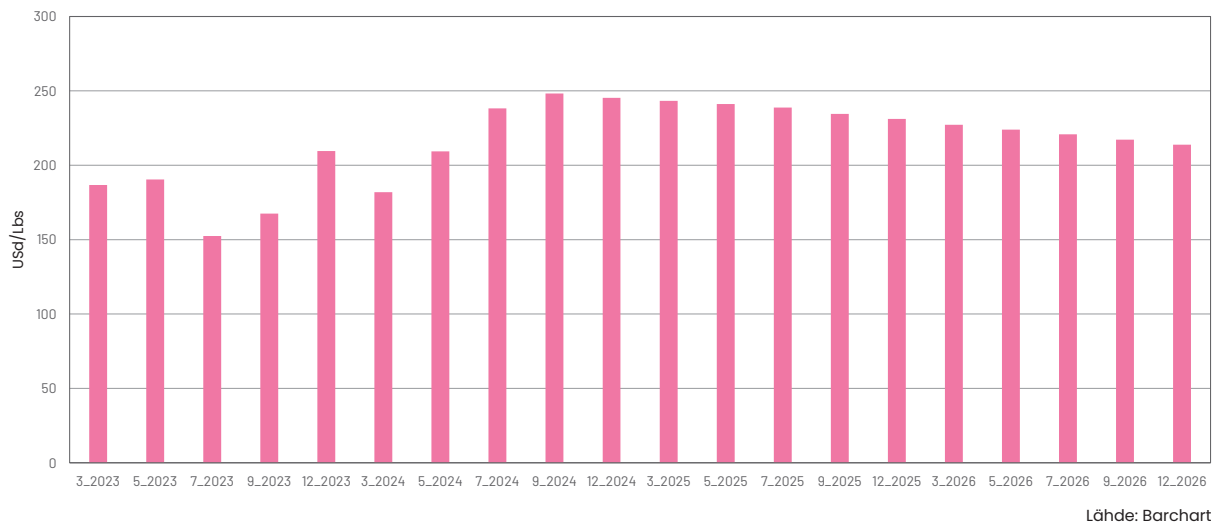
Lähde: Tilastokeskus ja ETL

Kahvin hinta hipoo pilviä

Maailmalla valtaosa kahvilajeista on joko arabicaa (60 %) tai robustaa (40 %). Suomeen tuotavasta kahvista 80 prosenttia on arabicaa. Arabica on arvokkaampi ja herkempi ilmastonmuutokselle, mutta viime aikoina robustan tuotanto on kärsinyt El Niñon aiheuttamasta kuumuudesta ja kuivuudesta Vietnamin ja rankkasateista Indonesiassa. Tämä on nostanut robustakahvin hinnan ennätyskorkealle. Myös arabican tuotannossa on ollut haasteita sen suurimmassa tuottajamaassa Brasiliassa. Viljelmät ovat piinanneet niin kuumuus, kuivuus ja kuin yöpakkasetkin. Tämän vuoksi myös arabican hinta on heilahdellut.

Johdannaismarkkinat ennakoivat kuitenkin molemmille kahvilajeille hieman edullisempaa hintatasoa vuoden loppuun ja ensi vuodelle. Hintojen laskuvauhti on kuitenkin huomattavasti hitaampaa kuin jo nähty hintojen nousu.

Arabica kahvin hintakehitys ja futuurit

Johdannaismarkkinat auttavat kustannusvaihtelun tasaamisessa

Globaalisti useat raaka-aineet ovat tällä hetkellä ennätyskalliita, kuten kaakao ja kahvipavut. Tulevaisuudessa ilmastonmuutoksen lisätessä sään ääri-ilmiöitä voidaan odottaa merkittäviä kustannusten nousujen tai laskuja.

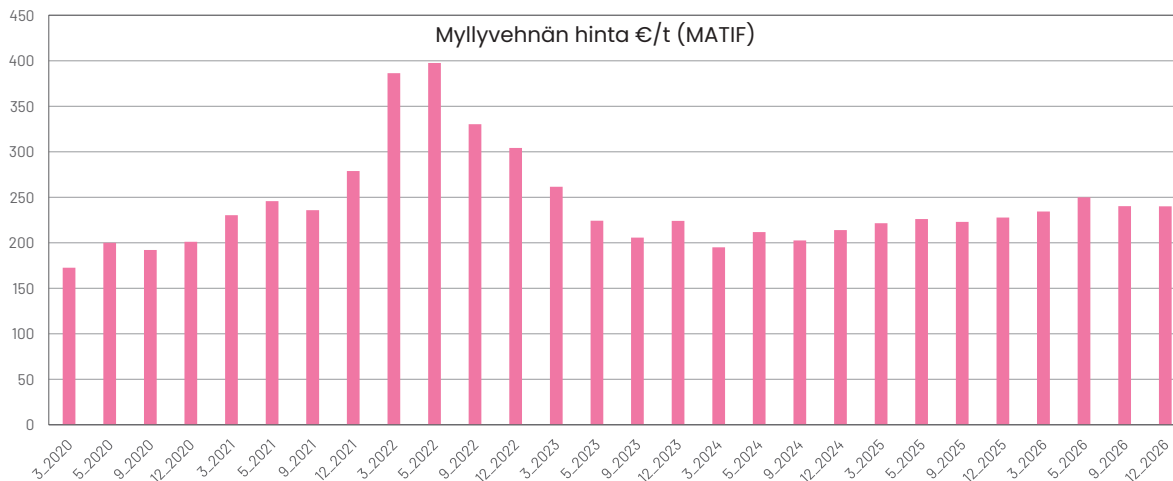
Keskeisiä elintarviketeollisuuden raaka-aineita voi ostaa johdannaismarkkinoilla eli kustannustason voi lukita tuleville vuosille. Tämä ennakoiminen on lisääntynyt Venäjän hyökkäyssodan alettua. Esimerkiksi viljojen keskeinen johdannainen on myllyvehnä. Pariisin pörssissä noteerattu myllyvehnän futuurihinta antaa tärkeää tietoa viljojen kauppasopimuksiin.

Tällä hetkellä myllyvehnän hinta ennakoi pientä hintojen laskua loppuvuodelle ja pientä nousua jälleen vuodelle 2025. On kuitenkin hyvä huomata, että myllyvehnän joh-

dannaishinnat vuodelle 2025 ovat laskeneet noin 10 prosenttia viimeisen 12 kuukauden aikana.

Kaakaon hinta on tällä hetkellä ennätyskorkealla. Johdannaismarkkinoilla hintataso on kuitenkin vuodenvaihteissa laskussa ja lasku jatkuu koko vuoden 2025. Tästä huolimatta kaakaon hintataso pysyy historiallisen korkealla, ollen jopa kolme kertaa arvokkaampaa kuin vuonna 2023.

Kaakaon hintatason vaihtelun taustalla on sään ääri-ilmiöt, kuten rankkasateet ja niitä seurannut kuivuus Afrikassa. Nyt ennakoitua hintojen laskua selittää paremmat satonäkymät ja tarjonnan pieni kasvu. Nämä eivät kuitenkaan riitä korvamaan menetettyjä tuotantomääriä. Esimerkiksi Norsunluurannikolla saadaan viranomaisten mukaan lähes 30 prosenttia heikompi sato tänä vuonna. Jatkuvasti päivittyvät tiedot satonäkymistä heiluttavat tällä hetkellä hintoja johdannaismarkkinoilla ja päiväkohtaiset vaihtelut voivat olla suuria.

Viljasadosta on tulossa kohtuullinen elintarviketeollisuudelle

Suomalainen elintarviketeollisuus nojaa vahvasti kotimaiseen alkutuotantoon. Ruokien ja juomien valmistaminen on raaka-ainevaltaista ja laadukkaat raaka-aineet ovat alan yrityksille keskeinen menestystekijä. Siksi on tärkeää, että maatalouden toimintaedellytykset Suomessa ovat kunnossa niin, että se mahdollistaa laadukkaiden raaka-aineiden tuotannon. Myös huoltovarmuuden turvaamiseksi on tärkeää, että alkutuotannon ja elintarviketeollisuuden yhteistyö toimii.

Syksyn sadonkorjuu käynnistyi tänä vuonna poikkeuksellisen aikaisin johtuen kasvukauden lämpimistä sääolosuhteista. Sadenkorjuu on edennyt joutuisasti ja tähän mennessä esimerkiksi viljoista iso osa on puituna.

Satokauden näkymät ovat tällä hetkellä kohtuulliset. Luonnonvarakeskuksen elokuussa tekemän satoennusteen mukaan odotukset viljasadolle ovat 3,3 miljardia kiloa. Se vastaa määrällisesti viime vuosien keskimääräistä satoa.

Toisaalta alueiden ja kasvilajien välillä on suurta vaihtelua. Alueellisesti kuivuus ja myös rankkasateet ovat heikentäneet satoa.

Sää ratkaisee sadon lopullisen laadun ja määrän

Korjuuajan sääolosuhteet vaikuttavat lopulliseen sadon määrään. Suomessa tänä syksynä on saatu paikoitellen runsaasti sateita, mitkä hankaloittavat puinteja ja lisäävät riskiä sadon määrän ja laadun tappiolle.

Satoarvioiden valossa kotimainen tuotanto riittää kattamaan kotimaisen viljan kysynnän. Rukiin ja ohran sato jäänee teollisuuden tarvetta pienemmäksi, mutta vaje pystytään kattamaan varastoilla. Kauraa riittää vientiin.

Euroopassa sato-odotukset ovat laskeneet kesän aikana ja useimmilla kasveilla arviot sadon määrästä ovat hieinan alle viiden vuoden keskiarvon. Satoa pienentävät osalla alueista on kuumuus ja kuivuus, osalla alueista runsaat sateet. Globaalisti viljamarkkinat ovat tällä hetkellä kuitenkin vakaat ja näyttää, että satokaudella 2024/2025 korjataan hyvä sato.

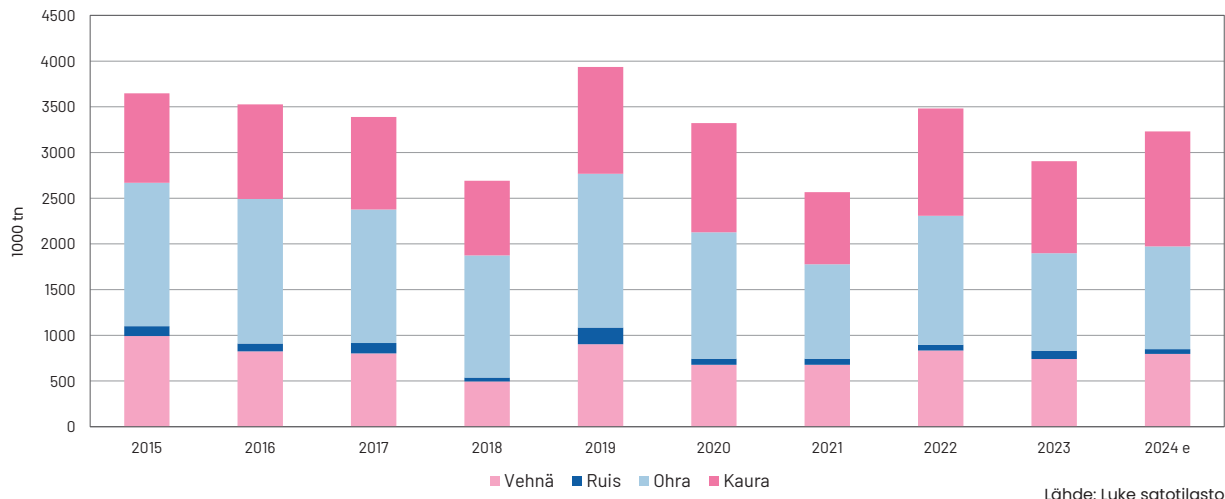
Korkealaatuinen vilja on elinehto elintarviketeollisuudelle

Sadon määrä ja laatu vaihtelevat vuosittain. Määrään vaikuttavat viljelyalat ja hehtaarisadot sekä sadon laatu.

Sadon korkea laatu on elintarviketeollisuudelle erittäin tärkeä. Elintarviketeollisuudella on tiukat laatuvaatimukset raaka-aineille, kuten viljalle. Monet vaatimukset perustuvat lainsäädäntöön. Yrityksillä on myös omia vaatimuksia, jotta raaka-ainetta voidaan käyttää valmistusprosessissa toivotulla tavalla. Viljalla näitä ovat esimerkiksi jyvän koko ja valkuaispitoisuus.

Osa viljasta viljellään suunnitelmallisesti rehuksi, mutta rehuksi voidaan käyttää myös niitä eriä, joiden laatu ei tavoitteista huolimatta täytä elintarviketeollisuuden vaatimuksia. Rehuikäytön laatuvaatimukset ovat lievemmät.

Sadon määrä viljalajeittain 2015–2024e

Raaka-aineen laatu on monen tekijän summa

Laadun vaihtelu tuo oman haasteensa raaka-aineen käytölle elintarviketeollisuudessa. Esimerkiksi myllyn on toimitettava leipomoille tasalaatuista jauhoa, vaikka myllyyn toimitetun viljan laadussa olisi eroja. Käytännössä tasalaatuisuuden turvaamiseksi erilaatuisia viljoja sekoitetaan keskenään. Tätä varten yritykset varastoivat myös ylivuotisia viljoja.

Viljasadon laatuun vaikuttavat muun muassa lajike, viljelytekniikka, maan kasvukunto, sadon säilytys ja käsittely. Merkittävä ja ennakoimaton sadon määrään ja laatuun vaikuttava tekijä on kasvukauden sää: kuinka paljon kasvukaudella satoi ja mihin ajankohtaan sateet osuivat. Miten säät suosivat kylvö- ja korjuuaikoja. Miten sääolosuhteet vaikuttivat kasvitautien ja tuholaisten esiintymiseen. Myös kasvuston terveys vaikuttaa sadon laatuun.

Kotimainen vilja käytetään valtaosin Suomessa – poikkeuksena kaura

Suomessa käytetään viljaa noin 2,6 miljardia kiloa vuodessa, josta elintarviketeollisuudessa vajaa viidennes ja rehuteollisuudessa vajaa neljännes. Muuhun teolliseen käyttöön, kuten maltaaksi ja tärkkelykseksi, käytetään noin 10 prosenttia. Merkittävä osa Suomessa viljeltävästä viljasta eli 40 prosenttia käytetään suoraan tiloilla eläinten rehuksi. Lisäksi viljaa viljellään siemeneksi.

Suomen sato käytetään lähes kokonaan Suomessa. Ainoastaan kaurasta merkittävä osuus viedään ulkomaille. Muiden viljojen vienti on vähäistä. Myös viljojen tuonti on normaalivuosina vähäistä, mutta tarve vaihtelee kotimaisen sadon määrän ja laadun mukaan.

Kotimaan viljatase

Kaikki viljat (1000 tn)	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25e
Tuotanto	2691	3936	3321	2567	3482	2906	3230
Tuonti	68	16	11	195	62	39	5
Kotimaan kysyntä	2652	2767	2864	2813	2614	2650	2652
Vienti	401	799	549	338	376	466	530
Kokonaiskysyntä	3053	3566	3413	3151	2990	3116	3182
Varastot 1.7.	870	1224	1092	695	1155	935	987
Varaston muutos	-296	354	-31	-397	438	-170	52

Kaurassa on potentiaalia ruokaviennin kasvattamiselle

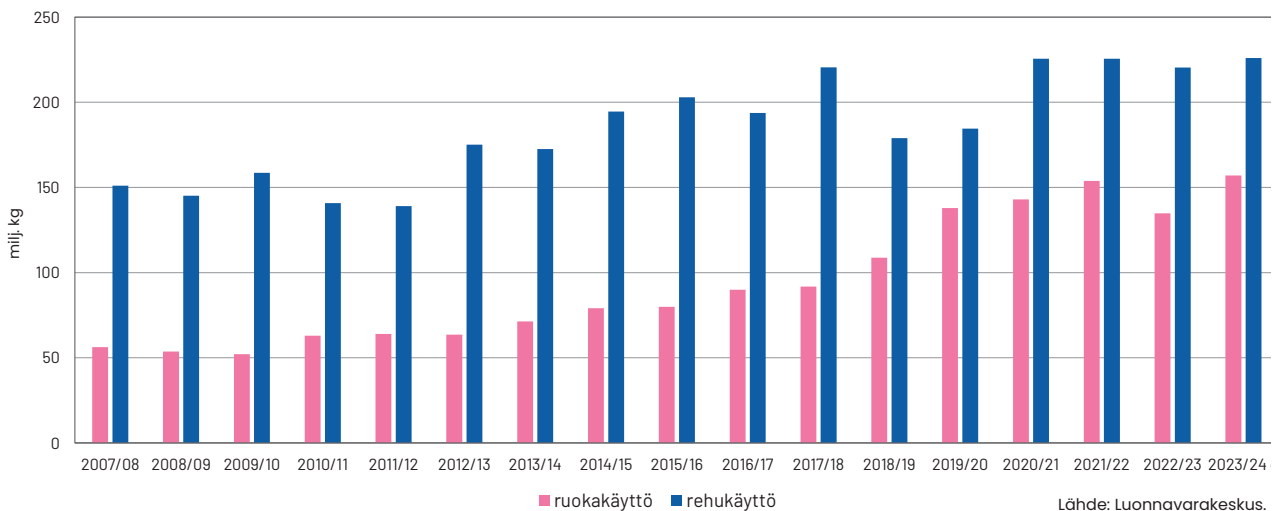
Suomi on yksi maailman suurimpia kauran tuottajia. Euroopassa vain Puolassa viljellään kauraa enemmän kuin Suomessa. Puolassa viljojen viljelyala on kuusi kertaa suurempi kuin Suomessa. Suomi on yksi maailman suurimpia kauran viejämaita. Esimerkiksi markkinointikaudella 2023/2024* kotimaisesta kaurasadosta vientiin meni arviolta 40 prosenttia. Suurin osa kaurasta viedään tällä hetkellä jyvänä, mutta tavoitteena on pidemmälle jalostettujen kauratuotteiden viennin lisääminen.

Kauran elintarvikekäyttöä ovat vauhdittaneet elintarviketeollisuuden investoinnit, uusien kauratuotteiden ja -innovaatioiden kehittäminen sekä tutkimusnäyttö kauran terveysvaikutuksista. Kaurapohjaisilla elintarvikkeilla nähdään merkittävää kasvupotentiaalia myös tulevaisuudessa. Luonnonvarakeskuksen arvion mukaan kauratuotteiden arvonlisä voisi nelinkertaistua vuoden vuodesta 2020 vuoteen 2035 mennessä.¹ Tämä näkyy myös kauran mylykapasiteetin kasvuna Suomessa.

*Satokaudella tarkoitetaan aikaväliä 1.7.-30.6.

¹ Ruoka-ala kasvuun viennin ja ruokainnovaatioiden vetämänä, Luke 7/2024

Kauran käyttö teollisuudessa

Kauraa on perinteisesti viljelty rehuksi, mutta sen käyttö elintarvikkeiden raaka-aineena on kasvanut koko ajan. Esimerkiksi vuosina 2009–2022 elintarvikekäyttö kolminkertaistui.

Olemme kasvun mahdollistaja.

Lisätietoja:

Ekonomisti Bate Ismail
puh. 040 526 0942
bate.ismail@etl.fi

Erityisasiantuntija
Mari Raininko
puh. 050 479 5476
mari.raininko@etl.fi

Elintarviketeollisuusliitto

